

Потписивање Споразума о стабилизацији и придруживању изазвало је оштра сукобљавања на српској политичкој сцени. Најжешћа спорења проузроковао је члан 135 и питање да ли се овим споразумом посредно признаје независност Косова. У јавности се зачуђујуће мало говори о осталим одредбама овог споразума, а након бомбастичне најаве доласка италијанског „Фијата“ у Крагујевац све је присутније мишљење да ће потписивање ССП-а донети убрзани економски напредак.

Усамљени критичари, међутим, упозоравају на то да поједине одредбе овог споразума нимало нису у интересу Србије и да ће грађани имати најмање користи. Поред тога, ССП странцима даје привилегије које до сада нису имали и који ниједна земља није прихватила. Тако смо добили споразум који је и без спорне одредбе око Косова најблаже речено проблематичан, и који је, судећи чак и према коментарима заклетих присталица евроинтеграција, попут Душана Јањића, у интересу тајкуна и увозничких лобија.

Слободна трговина у корист јачег

Поједини економисти и политичари на сва уста хвале ССП и истичу да је његовим потписивањем (поред ЦЕФТА споразума) Србија заокружила систем уговорних трговинских односа са суседним државама, обезбедила слободан проток капитала и тржиште од преко пола милијарде потрошача. Према њиховом мишљењу, то би нашу земљу учинило додатно повољном за инвестирање и пословање, те Србија треба да очекује додатни прилив страних инвестиција, које ће омогућити привредни развој, већу запосленост и бољи живот грађана. Заговорници ССП-а помињу да наша предузећа кроз споразум добијају гаранцију да ће пословати са ЕУ без препрека, да је њиме осигуран извоз робе из Србије на тржишта ЕУ без царине, да ће олакшати српским фирмама пословање у ЕУ и допринети расту њиховог извоза.

Споразумом се, дакле, ствара зона слободне трговине између Србије и ЕУ у периоду од шест година, [\(1\)](#) што значи да би у том року Србија требало да потпуно укине царине на увоз све робе из ЕУ. Како се објашњава, овај рок је одређен “у складу са способношћу српске индустрије и пољопривреде да се прилагоде слободној трговини”

[\(2\)](#)

. Слободан проток капитала користан је за две једнаке привреде, али у ситуацији када Србија широм отвара своја врата заједници економски неупоредиво јачој од ње, питање је колико су у ствари српска индустрија и пољопривреда способне да се прилагоде

слободној трговини. Питање је шта је до сада учињено и шта ће се у року од шест година учинити да се пре укидања царина ЕУ подигне конкурентност наше привреде.

Нажалост, упркос непрестаним заклињањима и рецитацијама о европским интеграцијама, до сада није учињено скоро ништа, а економски показатељи сведоче о лошем стању домаће економије. Индустриска производња у Србији је у 2007. години мања за 4 одсто него у 1998, БДП је мањи него деведесетих, док су гринфилд инвестиције најмање присутне у структури страних улагања. На тржишту нема слободне конкуренције, већ доминирају произвођачки картели и трговински монополи, институције задужене за борбу против корупције су слабе, а приватизација је у великом броју случајева изазивала озбиљне сумње. Политика либерализације тржишта која је вођена од 2000. довела је до тога да се троши више него што се производи, а дуг је порастао на чак 27 милијарди долара. Иначе, важно је напоменути да од 2000. године преко 95 одсто производа пореклом из Србије може да се увози на тржиште ЕУ без плаћања царине, али то очигледно није нимало допринело побољшању српске индустрије. Нико није спречавао извоз српске робе у земље ЕУ, осим високог курса динара, који је чинио српске производе скупим, поговодом увозном лобију и страним произвођачима и створио огроман спољнотрговински дефицит.

С обзиром на овакву слику, није тешко закључити да српска привреда није способна да издржи тржишну утакмицу и конкуренцију из ЕУ, а ако економија остане на истом курсу као у протеклих осам година, то неће ни бити. Ипак, то наше преговараче није омело да широм отворе врата Европи, а за тржишну утакмицу мораће да буду спремна и јавна предузећа. Србија је, наиме, преузела и обавезу да у року од три године након ступања на снагу Споразума примењује правила конкуренције на јавна предузећа и отвори их за конкуренцију из Европске уније.

Уместо добробити, овакав ССП ће пре значити велики проблем за поједине гране домаће привреде, а неке ће доћи у опасност да буду угашене. Што се тиче производње и трговине, споразум предвиђа заштитне мере, али су оне ограниченог карактера. Како се у члану 41 споразума наводи, “приликом одабира заштитних мера, првенство мора да се дâ мерама које најмање ремете спровођење овог споразума.”

Задовољене туђих интереса

Овакав споразум уместо интереса Србије штити виталне интересе богатих земаља

Запада, а Србији онемогућава суверено вођење економске политике (као и у низу других области). Споразум предвиђа да о његовом спровођењу одлучује Савет за стабилизацију и придруживање, кога ће чинити чланови Савета Европске уније и чланови Европске комисије с једне, и чланови Владе Србије с друге стране, а одлуке овог савета ће обавезивати уговорне стране. [\(3\)](#)

Поред ових одредби, споразум странцима даје привилегије које ниједна земља није прихватила. ССП предвиђа да се предузећима из ЕУ даје право стицања власништва над непокретностима. Такође, овим предузећима се дају иста права као и српским привредним друштвима у погледу јавних добара и добара од општег интереса. [\(4\)](#) Ово очигледно није учињено у интересу грађана Србије, а посебно треба истаћи да су Албанија и Хрватска у својим споразумима изричито искључиле једнака права над наведеним добрима. Чак су и садашње нове чланице ЕУ и у процесу придруживања изричито искључиле природна богатства, пољопривредно земљиште, шуме и шумско земљиште. Естонија, Летонија, Литванија, Словачка и Мађарска су задржале ограничења у погледу куповине пољопривредног земљишта и шума током седам година од учлањења, са могућношћу продужења за још три године, Чешка слично, Пољска задржава рестрикције читавих 12 година, а Словенија може примењивати посебан механизам током седам година.

Према члану 63, држављанима ЕУ ће такође бити допуштено да поседују некретнине у Србији. [\(5\)](#) Вероватно да они који су преговарали знају зашто је ово учињено, а један од разлога су вероватно цене пољопривредног земљишта у земљама централне и источне Европе, као и на западном Балкану, које су неупоредиво ниже него у ЕУ. Оправдана је бојазан да би се земља куповала само у спекулативне сврхе, а у ситуацији када храна у свету поскупљује, ово је још један врло великодушан поклон странцима. Чини се да се ССП омогућава да странци, уз помоћ домаћих сарадника, експлоатишу или постану власници српског пољопривредног земљишта, шума, вода и осталих природних богатстава.

Новац на дугом штапу

Пристилице споразума сматрају и да би ратификација ССП-а нашу земљу приближила статусу кандидата за чланство у ЕУ, а да би та чињеница омогућила већу финансијску помоћ ЕУ и приступ „значајним развојним фондовима”. То, међутим, не мора да буде тачно. Према тврдњи Маје Ковачевић, шефа Канцеларије за придруживање СРЈ Европској унији 2001–2003, ЕУ ће у периоду од 2007. до 2013. године пружати бесповратну финансијску помоћ свим земљама западног Балкана, у виду програма под

називом Претприступни инструмент (IPA), али располагање овим средствима ни у ком смислу није условљено потписивањем ССП-а. Разлика између земаља је у обиму предвиђених средстава, али ни то није директно у вези са статусом земље у процесу интеграције, већ је резултат одлуке ЕУ. ССП-ом је предвиђена финансијска помоћ и зајмови (члан 115) [\(6\)](#), али је она условљена испуњењем одређених политичких критеријума и даљим напретком демократских, институционалних и економских реформи. С обзиром на то како су ове реформе у досадашњем периоду спроводиле власти, чини се у Србију неће стићи много новца који предвиђа ССП.

Овај споразум свакако да није потребан да би се спровеле одговорне и осмишљене реформе, нити је неопходан за поштовање закона, борбу против корупције и монопола, за тржишну економију и стратегију економског развоја. Праве реформе у Србији до сада нису ни спровођене због интереса различитих лобија и тајкуна. Будући да су те групе успевале да Србију уреде према својим потребама, не чуди ни да су имале огроман утицај на сам садржај споразума. Према тврдњама директора Форума за етничке односе Душана Јањића, споразум са Европљанима је веома неповољан, нарочито за српске произвођаче, а наш преговарачки тим је радио за интересе увозних и трговачких лобија. Јањић, који је иначе дугогодишњи заговорник евроинтеграција, сматра да ће овакав споразум од Србије направити друштво са 100.000 енормно богатих грађана, док ће осталима запасти улога пуке сиротиње.

Према његовом мишљењу, анекси ССП-а су веома неповољни по Србију, а њима су угрожени, поред индустрије, и енергетика и пољопривреда. Према његовим тврдњама, на овакав начин се угрожава производња семена (која је до сада била једна од ретких врло успешних области у Србији), а такође се и даје предност генетски модификованој храни. Јањић тврди да су се српски преговарачи одrekli националних брендова у области производње, а да за њих нису обезбедили компензацију. Надлежни у Канцеларији за европске интеграције Владе Србије демантовали су Јањићеве тврдње везане за пољопривреду (али не и остале тврдње), али у сваком случају замерке човека који се годинама залаже за евроинтеграције указују на то да поједини чланови и анекси ССП-а иду директно на штету Србије. Посебно је важно да овим споразумом однос Србије и Европске уније постаје двострано обавезујући, са тачно утврђеним правима и обавезама обеју страна.

Процес преговора о ССП-у између Србије и ЕУ почео је 10. октобра 2005. свечаном седницом у Палати Федерације, којој су присуствовали високи званичници тадашње Србије и Црне Горе и ЕУ, а преговори су закључени 10. септембра 2007. године у Бриселу. С обзиром на то да су трајали приближно две године, рекло би се да су пажљиво претресена сва питања, а да су наши преговарачи радили у најбољем интересу

Србије и њених грађана. Међутим, судећи према појединим одредбама, чини се да је током процеса нестручно и поданички прихватано све што је неке из ЕУ падало на памет (да се европски “пријатељи” не наљуте), а успут је изгледа нуђено и оно што они нису тражили.

С обзиром на овако лоше испреговаран споразум, сва срећа што је одмах суспендован од земаља ЕУ. Остаје нада да ће га и Скупштина Србије одбити и да га неће ратификовати. Такође, сâм споразум чланом 133 [\(7\)](#) дозвољава отказивање или суспензију, тако да остаје нада да ће га, и ако га нова скупштина усвоји, и ако он у неком тренутку ступи на снагу, нека следећа одговорна скупштина и влада отказати.

Фусноте:

1. Према члану 17, Србија ће зону слободне трговине морати да успостави и са Турском, која је установила царинску унију са ЕУ.

2. Темпо либерализације и степен заштите зависиће од степена осетљивости производа за индустрију Србије. Дефинисане су три групе индустријских производа према осетљивости, за које ће либерализација бити остварена након периода од две, пет, односно шест година. Треба рећи да је Македонија успела да заштити своју производњу десет година, а наши преговарачи су и ту били отворени. Тако се у члану 23 наводи да Србија исказује спремност да снизи своје царине у трговини са Заједницом брже него што је предвиђено, ако то дозволе опште привредно стање и стање у одговарајућем привредном сектору.

3. Члан 119

Овим се оснива Савет за стабилизацију и придруживање, који ће надзирати примену и спровођење овог споразума. Он ће се састајати на одговарајућем нивоу у редовним временским размацима и када то околности захтевају. Он ће разматрати сва важна питања која проистичу у оквиру овог споразума и сва друга билатерална или међународна питања од заједничког интереса. Савет за стабилизацију и придруживање ће се састојати од чланова Савета Европске уније и чланова Европске комисије с једне, и чланова Владе Србије с друге стране. Савет за стабилизацију и придруживање ће

Споразум о тајкунизацији

Пише: Младен Ђорђевић
четвртак, 15 мај 2008 12:48

донети свој пословник о раду. Чланови Савета за стабилизацију и придруживање могу одредити да буду заступљени у складу са условима утврђеним Пословником о раду Савета.

Савету за стабилизацију и придруживање ће, наизменично, председавати представник Европске заједнице и представник Србије, у складу са одредбама које ће бити утврђене Пословником о раду Савета.

У питањима која се ње тичу, Европска инвестициона банка ће учествовати у раду Савета за стабилизацију и придруживање у својству посматрача. Ради постизања циљева овог споразума, Савет за стабилизацију и придруживање има овлашћење да, у предвиђеним случајевима, доноси одлуке у оквиру делокруга овог споразума. Донесене одлуке ће обавезивати уговорне стране, које ће морати да предузму мере неопходне за њихово спровођење. Савет за стабилизацију и придруживање такође може давати одговарајуће препоруке. Савет ће сачињавати своје одлуке и препоруке на основу договора постигнутог међу странама.

4. Члан 53.

5. Без обзира на одредбе овог члана:

(а) Након ступања на снагу овог споразума, друштва кћери и огранци привредних друштава Заједнице имаће право да користе и узимају у закуп непокретности у Србији;

(б) Након ступања на снагу овог споразума друштва кћери привредних друштава Заједнице имаће право стицања и уживања својинских права на непокретностима као и српска привредна друштва, а у погледу јавних добара/добара од општег интереса, иста права која уживају српска привредна друштва, када су ова права потребна за обављање привредних делатности ради којих су основана;

(ц) Четири године након ступања на снагу овог споразума, Савет за стабилизацију и придруживање утврдиће могућност проширивања права наведених под (б) на огранке

привредних друштава Заједнице.

5. Члан 63

По ступању на снагу овога споразума Србија ће да допусти држављанима држава чланица Европске уније да стичу својину над непокретностима у Србији, уз потпуну и целисходну примену постојећих поступака. У периоду од четири године од ступања на снагу овога споразума Србија ће постепено усклађивати своје законодавство које се односи на стицање својине над непокретностима у Србији како би држављанима чланица Европске уније осигурала исти третман као и својим држављанима.

6. Ради постизања циљева овога споразума и у складу с члановима 5, 116 и 118, Србија може да прими од Заједнице финансијску помоћ у облику бесповратних средстава и зајмова, укључујући зајмове Европске инвестиционе банке. Помоћ која је превиђена ССП-ом зависиће од даљег напретка у испуњењу копенхагенских политичких критеријума, а нарочито остваривања посебних приоритета из Европског партнерства. Узеће се у обзир и резултати годишњих прегледа о државама у процесу стабилизације и придруживања, нарочито у вези са напорима примаоца да спроведе демократске, економске и институционалне реформе и остале закључке Савета који се посебно тичу програма прилагођавања. Помоћ која ће бити додељена Србији биће усмерена на уоченим потребама, договореним приоритетима, могућности апсорпције и исплате и мерама предузетим ради спровођења реформи и реструктурирања привреде.

7. Члан 133

Овај се споразум склапа на неограничено време. Свака страна може отказати овај споразум на тај начин што ће обавестити другу страну. Овај споразум престаје да важи шест месеци од дана слања таквог обавештења. Свака страна може да суспендује овај споразум, са тренутним дејством суспензије, у случају ако друга страна не поштује неки од суштинских елемената овог споразума.